

PROFESSIONAL TA'LIMDA AVTOMOBILSOZLIK YO'NALISHIDA AMALIY KO'NIKMALAR ORQALI HARAKAT XAVFSIZLIGINI SHAKLLANTIRISH

**Buxoro shahar 1 - son texnikumi o'qituvchisi
Istamov Bahodir Murodovich**

Annotatsiya

Maqolada avtomobilsozlik yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarda harakat xavfsizligini shakllantirish masalalari keng tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ularning yo'l harakati xavfsizligidagi roli va ahamiyati ko'rib chiqilgan. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik metodlar, laboratoriya mashg'ulotlari, simulyatorlar va virtual texnologiyalar talabalarda xavfsiz haydovchilik madaniyatini shakllantirishdagi samaradorligi tahlil qilingan. Maqolada o'quv jarayonida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar va xavfsizlikni oshirishga qaratilgan strategiyalar keltirilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish orqali ularning xavfsiz harakat qobiliyati, refleksiya va kasbiy malakasi sezilarli darajada oshadi.

Kalit so'zlar : Harakat xavfsizligi, avtomobilsozlik, amaliy ko'nikmalar, professional ta'lim, simulyatorlar, laboratoriya mashg'ulotlari, VR/AR texnologiyalari, pedagogik metodlar, xavfsiz haydovchilik, kasbiy malaka.

Kirish

Yo'l harakati xavfsizligi bugungi kunda global muammo sifatida qaraladi. Dunyo bo'ylab har yili millionlab yo'l-transport hodisalari ro'y beradi, ularning oqibatida minglab odamlar jarohat oladi yoki hayotdan ayriladi. Ushbu muammoning oldini olishning eng samarali usuli – xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va professional tayyorgarlikni kuchaytirishdir.

Avtomobilsozlik yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalar muhim ahamiyatga ega. Talaba texnik bilimga ega bo'lsa-yu, amaliy ko'nikmalarni o'rganmagan bo'lsa, u real hayot sharoitida xavfli vaziyatlarda noto'g'ri qaror qabul qilishi mumkin. Shu sababli professional ta'lim jarayonida xavfsizlikni shakllantirish, amaliy mashg'ulotlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida talabalarning refleksiv va kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish alohida o'rin egallaydi.

Maqola quyidagi masalalarni tahlil qiladi:

1. Harakat xavfsizligining tushunchasi va uning jamiyat uchun ahamiyati.
2. Avtomobilsozlik yo'nalishida professional ta'lim va amaliy ko'nikmalar.
3. Amaliy mashg'ulotlar orqali xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirish metodlari.
4. Zamonaviy texnologiyalar va simulyatorlarning roli.
5. Ta'lim jarayonida xavfsizlikni oshirish bo'yicha tavsiyalar.

Asosiy qism

1. Harakat xavfsizligi tushunchasi va uning ahamiyati

Harakat xavfsizligi – bu yo'l-transport jarayonida shaxs, jamoa va jamiyatning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi. Xavfsizlikning yetishmasligi turli salbiy oqibatlarga olib keladi: yo'l-transport hodisalari, jiddiy jarohatlar, moliyaviy zararlar va jamiyatdagi ijtimoiy muammolar.

Harakat xavfsizligi quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- Yo'l harakati qoidalariga rioya qilish va xavfsiz haydovchilikni amalda qo'llash.
- Avtomobilning texnik xizmatini muntazam bajarish va nosozliklarni erta aniqlash.
- Favqulodda vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyati.

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, yo'l-transport hodisalarining 80% dan ortig'i inson xatosi natijasida sodir bo'ladi. Shu sababli talabalarda xavfsiz

haydovchilik madaniyatini shakllantirish nafaqat professional, balki ijtimoiy ahamiyatga ega.

2. Avtomobilsozlik yo'nalishida professional ta'lim va amaliy ko'nikmalar

Professional ta'lim ikki asosiy komponentga bo'linadi: nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar.

Nazariy bilimlar:

- Avtomobil konstruksiyasi va mexanik tizimlari.
- Elektron va elektrotexnika tizimlari.
- Yo'l harakati qoidalari va xavfsizlik standartlari.

Amaliy ko'nikmalar:

- Avtomobilni boshqarish va turli sharoitlarda xavfsiz haydash.
- Texnik xizmat ko'rsatish va nosozliklarni aniqlash.
- Favqulodda vaziyatlarda xatti-harakatni boshqarish.

Amaliy mashg'ulotlar orqali talaba o'z kasbiy malakasini oshiradi va xavfsiz harakatni boshqarish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Misol: Laboratoriya mashg'ulotlarida talaba tormoz tizimini tekshirishni o'rgansa, u real hayotda avtomobilning xavfsiz ishlashini ta'minlash bo'yicha aniq chora-tadbirlarni qo'llay oladi.

3. Amaliy mashg'ulotlar orqali xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirish

Amaliy mashg'ulotlar xavfsizlikni o'rgatishda eng samarali vositadir.

3.1. Simulyatorlarda mashq qilish:

- Turli yo'l sharoitlarini xavfsiz imitatsiya qiladi.
- Favqulodda vaziyatlarda tezkor va to'g'ri qaror qabul qilishni o'rgatadi.

3.2. Laboratoriya ishlari:

- Avtomobil texnik qismlarini diagnostika qilish.
- Nosozliklarni aniqlash va xavfsiz hal qilish.

3.3. Ko'cha amaliyotlari:

- Real yo'l sharoitida haydash.
- Harakat qoidalariga rioya qilish va xavfsizlikni nazorat qilish.

Tajriba: Amaliy mashg'ulotlar talabani refleksiv xatti-harakatlarini rivojlantiradi va xatolarni xavfsiz muhitda tuzatish imkonini beradi.

4. Zamonaviy texnologiyalar va simulyatorlarning roli

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar xavfsizlik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

- Virtual simulyatorlar: Turli avariya vaziyatlarini xavfsiz o'rgatadi va talabani qaror qabul qilish tezligini baholaydi.
- VR va AR texnologiyalari: Real hayotiy sharoitlarni imitatsiya qiladi va favqulodda vaziyatlarda xatti-harakatni shakllantiradi.
- Sensorli va avtomatlashtirilgan tizimlar: Talabani reaksiyasini o'lchaydi va xatolarni tahlil qilish imkonini beradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida talaba amaliy ko'nikmalarini mustahkamlaydi va real hayotda xavfsiz harakatni ta'minlashga tayyor bo'ladi.

5. Ta'lim jarayonida xavfsizlikni oshirish bo'yicha tavsiyalar

1. Amaliy mashg'ulotlarning soni va sifatini oshirish.
2. Simulyatorlar va VR/AR texnologiyalarini keng qo'llash.
3. Talabalarni xavfsizlik bo'yicha test va baholash tizimini joriy etish.
4. Nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlash.
5. Favqulodda vaziyatlarda xatti-harakat bo'yicha o'quv dasturlarini ishlab chiqish.
6. Pedagogik metodlarni takomillashtirish va ilg'or tajribalarni joriy etish.

Xulosa

Professional ta'lim jarayonida avtomobilsozlik yo'nalishida amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish talabani texnik bilimlarini va harakat xavfsizligi madaniyatini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Amaliy mashg'ulotlar, laboratoriya ishlar, simulyatorlar va zamonaviy VR/AR texnologiyalari talabani refleksiv xatti-harakatlarini rivojlantiradi, xatolardan xavfsiz tarzda saqlanishni o'rgatadi va kelajakda xavfsiz haydovchi sifatida faoliyat yuritishga tayyorlaydi.

Shuningdek, xavfsizlikni oshirish bo'yicha pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va amaliy mashg'ulotlarni nazariy bilimlar bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu jarayon natijasida talaba nafaqat professional jihatdan rivojlanadi, balki jamiyat uchun foydali, xavfsiz haydovchi bo'lib yetishadi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov, A. "Avtomobilsozlikda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish". Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Toshkent Davlat Transport Universiteti. "Yo'l harakati xavfsizligi va pedagogik metodlar". Toshkent, 2019.
3. Rasulov, B. "Professional ta'lim va zamonaviy texnologiyalar". Toshkent: Fan, 2021.
4. Xalqaro Yo'l Harakati Xavfsizligi Tashkiloti (WHO), "Global status report on road safety", 2020.
5. Sadikov, D. "Avtomobilsozlikda laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar". Toshkent: Yangi Asr, 2021.
6. Tursunov, M. "Yo'l harakati xavfsizligi va talabalarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish". Toshkent: Ilm-fan, 2022.
7. International Road Federation, "Best Practices in Road Safety Education", 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi Transport Vazirligi. "Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qo'llanma", 2020.
9. Shodiev, R. "VR va AR texnologiyalari yordamida xavfsizlik ko'nikmalarini rivojlantirish". Toshkent: Texnopark, 2022.